

Valorizacija kulturne baštine Rovinja kroz održivi turizam

Štimac, Vanesa

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:026643>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-10**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Odjel za interdisciplinarne, talijanske i kulturološke studije
Preddiplomski sveučilišni studij Kulture i turizma

VANESA ŠTIMAC
VALORIZACIJA KULTURNE BAŠTINE ROVINJA KROZ ODRŽIVI TURIZAM
Završni rad

Pula, 2019.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Odjel za interdisciplinarne, talijanske i kulturološke studije
Preddiplomski sveučilišni studij Kulture i turizma

VANESA ŠTIMAC
VALORIZACIJA KULTURNE BAŠTINE ROVINJA KROZ ODRŽIVI TURIZAM
Završni rad

JMBAG: 0303069846, izvanredna studentica

Studijski smjer: Preddiplomski sveučilišni studij Kultura i turizam

Predmet: Kulturni identitet Hrvatske

Znanstveno područje: Interdisciplinarne znanosti

Mentor: doc. dr. sc. Nataša Urošević

Pula, 2019.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani _____, kandidat za prvostupnika _____ ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom

koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

SADRŽAJ

1. UVOD	7
2. KULTURA I KULTURNA BAŠTINA	8
2.1. Kulturna baština i kulturno dobro.....	9
2.2. Propisi i standardi o zaštiti i očuvanju kulturne baštine	10
3. TURIZAM.....	12
3.1. Kulturni turizam	12
3.1.1. Povijesni razvoj kulturnog turizma.....	14
3.1.2. Kulturni turist.....	15
3.1.3. Ponuda, potražnja i resursi kulturnog turizma	16
3.2. Održivi turizam.....	18
3.2.1. Ciljevi održivog razvoja turizma.....	20
3.2.2. Dimenzije održivog turizma.....	22
3.2.3. Načela održivog turizma	23
3.2.4. Dionici u održivom turizmu.....	24
3.2.5. Instrumenti za implementaciju održivog razvoja turizma.....	25
4. ODRŽIVI RAZVOJ KULTURNE BAŠTINE.....	26
4.1. Utjecaj razvoja turizma na kulturnu baštinu.....	26
4.2. Metode provedbe održivog razvoja kulturne baštine	27
5. KULTURNA BAŠTINA GRADA ROVINJA	29
5.1. Materijalna kulturna baština	31
5.2. Nematerijalna kulturna baština	35
5.3. Prirodna baština	37
6. TURISTIČKA VALORIZACIJA KULTURNE BAŠTINE I PRIMJER ROVINJA	41
7. EKOMUZEJ BATANE – PRIMJER DOBRE PRAKSE	44
7.1. Istraživanje o projektima Ekomuzeja Batana	46
8. ZAKLJUČAK	48

LITERATURA.....	50
POPIS ILUSTRACIJA.....	52
SAŽETAK.....	53
SUMMARY	54

1. UVOD

Cilj ovoga rada je predstaviti mogućnosti valorizacije kulturne baštine Rovinja kroz održivi turizam, odnosno istražiti kako grad Rovinj turistički iskorištava svoju kulturnu baštinu i kulturna dobra, a da pri tome ne dolazi do degradiranja kulturne baštine.

Vrlo je važno voditi brigu o kulturnim resursima, bilo da se radi o materijalnim ili nematerijalnim, jer postoji mogućnost da pod utjecajem raznih faktora kroz vrijeme postanu zaboravljeni ili uništeni. Proces valorizacije kulturnih resursa je kompleksan posao koji, ako se provodi na adekvatan način, može dovesti do njihovoga očuvanja i oživljavanja.

Rovinj je jedan od najvažnijih turističkih centara Istre, te isto tako jedan od najvažnijih na Jadranu. Rovinj obiluje kulturnom baštinom i bogatom poviješću te je zbog toga dobar primjer turističkog grada za istraživanje valorizira li se kulturna baština na pravilan i adekvatan način.

Kroz rad će se obraditi kulturna baština i valorizacija kulturne baštine kroz održivi turizam. Kulturna baština postaje važnim čimbenikom i resursom u turizmu. Turizam, kao pojava, otvara prostor i potrebu za revitalizacijom i valorizacijom kulturne baštine. Kroz ostala poglavlja predstaviti će se glavni pojmovi rada, a to su kultura i kulturna baština ali i pojam turizma i njegove vrste koje su bitne za ovu temu rada, poput kulturnog turizma, kulturnog turista, te održivi turizam i njegovi ciljevi, načela i dimenzije koji su ključni da bi održivost opstala. Obraditi će se i održivi razvoj kulturne baštine, pri čemu će se istaknuti i utjecaj razvoja turizma na kulturnu baštinu i metode provedbe održivog razvoja kulturne baštine. U radu će biti prikazana kulturna baština grada Rovinja, dok će kao studija slučaja održive turističke valorizacija kulturne baštine biti predstavljen Ekomuzej Batana kao primjer dobre prakse. U zaključnom poglavlju predstaviti će se i provedeno istraživanje o novim sadržajima i projektima Muzeja. U zaključku će se ukratko sažeti rezultati istraživanja i iznijeti preporuke za daljnja istraživanja.

2. KULTURA I KULTURNA BAŠTINA

Kultura se razvijala s razvojem društva i stara je koliko i društvo. Ona uključuje način čovjekovog stvaralaštva ali i življenja te se samim time povezuje s turizmom. Kultura se odnosi na interakciju ljudi, norme, vrijednosti i ponašanja, koja se zatim prenose s generacije na generaciju. Kulturu čine skup vrijednosti, spoznaja, ponašanja i vjerovanja koji se dijele i koriste u određenoj zajednici. Stil života, odijevanje i komuniciranje neke zajednice također je dio kulture i način na koji se ta zajednica predstavlja drugoj zajednici s kojom dolazi u kontakt. Iz toga se može zaključiti da kulturu čine nematerijalni i materijalni proizvodi koji su nastali djelovanjem određene zajednice.¹

Kada se uspoređuje kultura u odnosu na turizam, bitno je obratiti pozornost na sociokulturne aspekte turizma. Vrlo je bitno promatrati i lokalno stanovništvo i njegovu kulturu, odnos lokalnog stanovništva i turista, turiste i turističku kulturu, rezidualnu kulturu koja je jedinstvena za svako turističko tržište, turističke djelatnike te njihovu menadžersku i poslovnu kulturu.² „Ako se kultura veže uz turizam, može se definirati kao ukupnost materijalnih i duhovnih vrijednosti koje je čovjek stvorio u svojoj društveno-povijesnoj praksi, u svom svladavanju prirodnih sila, razvoju proizvodnje te tijekom rješavanja društvenih problema.“³

Kulturna baština sredstvo je za konstituiranje prošlosti, te za svako mjesto prezentira specifične karakteristike ljudi i mjesta i radi toga ima specifičan značaj naroda kojem pripada. Zahvaljujući baštini imamo priliku upoznati druge kulture i uvidjeti njihovu prošlost i sadašnjost. Kulturna baština odnosi se na spomenike, skupine građevina i lokaliteta koji imaju povijesnu, estetsku, arheološku ili antropološku vrijednost. Pojam kulturne baštine ne obuhvaća samo ono što je opipljivo (povijesni spomenici, zgrade, utvrde) već i ono što je neopipljive prirode.⁴

¹ Jelinčić D. A., 2008. – Abeceda kulturnog turizma, MEANDARMEDIA Zagreb, str. 26.-27.

² Ibid., str. 30.

³ Ibid., str. 27.

⁴ Ibid., str. 31.-32.

Kultura je široki pojam jer obuhvaća ukupnost pojava i tvorbi u materijalnom i duhovnom životu svakog naroda ali i čovječanstva u cjelini. Pojam baštine podrazumijeva nasljeđe koje preci ostavljaju potomcima bilo da je riječ o jeziku, književnosti, graditeljstvu, likovnim umjetnostima ali i o narodnoj umjetnosti, glazbi, kazalištu i drugim područjima koji čine kulturu i zbog toga je kulturna baština isto tako široki pojam koji je teško objasniti jednom rečenicom.⁵

2.1. Kulturna baština i kulturno dobro

Kulturna baština ukupnost je vrijednosti neke određene sredine koju čine materijalna dobra bilo da imaju kulturno, znanstveno ili povijesno značenje, te nematerijalni oblici čovjekovog stvaralaštva u prošlosti. Pojedinačni predmeti, pojave i pojedini dijelovi kulturne baštine predstavljaju pojedinačno zaštićena kulturna dobra. Kulturna dobra od velikog su interesa za Republiku Hrvatsku i uživaju njezinu osobitu zaštitu. Status kulturnog dobra utvrđuje državna konzervatorska služba donoseći odgovarajuće rješenje temeljem Zakona.⁶

U nepokretno kulturno dobro ubraja se:

1. grad, selo, naselje ili njegov dio
2. građevina ili njezini dijelovi, te građevina s okolišem
3. elementi povijesne opreme naselja
4. područje, mjesto, spomenik i obilježje u svezi s povijesnim događajima i osobama
5. arheološko nalazište i arheološka zona uključujući i podvodna nalazišta i zone
6. područje i mjesto s etnološkim i toponimskim sadržajima
7. krajolik ili njegov dio koji sadrži povijesno karakteristične strukture koje svjedoče o čovjekovoj nazočnosti i prostoru, ali i vrtovi, perivoji i parkovi.⁷

⁵ Marasović T., 2001. – Kulturna baština, Veleučilište u Splitu, Split, str. 9.

⁶ Antolović J., 2008. – Očuvajmo kulturnu baštinu, Hadrian d.o.o. Zagreb, str. 15.-16.

⁷ Ibid., str. 16.

U pokretno kulturno dobro se ubraja:

1. crkveni inventar i predmeti
2. zbirka predmeta u muzejima, galerijama, knjižnicama i drugim ustanovama
3. arhivska građa, zapisi, dokumenti, pisma i rukopisi
4. arheološki nalazi
5. antologijska djela likovnih i primijenjenih umjetnosti i dizajna
6. etnografski predmeti
7. stare i rijetke knjige, novac, vrijednosni papiri i druge tiskovine
8. dokumentacija o kulturnim dobrima
9. uporabni predmeti, prometna i prijevozna sredstva i uređaji, predmeti koji su značajni za svjedočanstvo razvitka tehnologije i znanosti.⁸

U nematerijalno kulturno dobro ubrajaju se razni oblici i pojave duhovnog stvaralaštva:

1. jezik, dijalekti, toponimika i govori, te usmena književnost svih vrsta
2. folklorno stvaralaštvo u području glazbe, plesa, predaja, igara, obreda, običaja, te druge tradicionalne vrednote
3. tradicijska umijeća i obrti.⁹

2.2. Propisi i standardi o zaštiti i očuvanju kulturne baštine

Kulturnu baštinu štitimo jer ona čini naš kulturni identitet, jer je želimo sačuvati kao našu vezu s prošlošću, te zato što uvažavamo i druge društvene, vjerske, etičke i pravne razloge. Propisi i standardi u očuvanju kulturne baštine mogu se prikazati u dvije skupine: propisi Republike Hrvatske i važni međunarodni ugovori, konvencije i deklaracije.¹⁰

⁸ Antolović J., 2008. – Očuvajmo kulturnu baštinu, Hadrian d.o.o. Zagreb, str.

⁹ Ibid., str. 17.

¹⁰ Ibid., str. 17.

Kod propisa Republike Hrvatske najznačajniji propis je Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara te su na temelju njega doneseni odgovarajući podzakonski akti:

1. Pravilnik o uvjetima za obavljanje arheoloških istraživanja spomenika kulture na morskom dnu teritorijalnog mora Republike Hrvatske
2. Pravilnik o iskaznici inspektora zaštite kulturnih dobara te obrascu i načinu vođenja očevidnika o obavljenim nadzorima
3. Pravilnik o uvjetima za fizičke i pravne osobe radi dobivanja dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara
4. Pravilnik o uvjetima za davanje odobrenja radi iznošenja kulturnih dobara iz Republike Hrvatske
5. Pravilnik o postupku i načinu izdavanja dopuštenja a obavljanje podvodnih aktivnosti u dijelovima morskih voda koji su pod teritorijem Republike Hrvatske, a zaštićeni su kao kulturno dobro
6. Pravilnik o Registru kulturnih dobara Republike Hrvatske.¹¹

Kad je riječ o međunarodnim ugovorima, deklaracijama i konvencijama mogu se pronaći mnogi akti poput međunarodnih ugovora, preporuka UNESCO-a, Europske konvencije, rezolucije Vijeća Europe, te povelje i dokumenti ICOMOS-a. Zbog velikog broja zakona nabrojat će se samo nekoliko od svakoga.

U Međunarodne ugovore spadaju Konvencija o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine, Konvencija o očuvanju nematerijalne kulturne baštine, Konvencija o zaštiti i promicanju raznolikosti kulturnih izričaja i dr. U Preporukama UNESCO-a nalaze se Preporuka o međunarodnim načelima za arheološka iskopavanja, Preporuka o međunarodnoj razmjeni kulturnih dobara, Preporuka o zaštiti pokretnih kulturnih dobara itd. Europske konvencije sadrže Europsku konvenciju o napadima na kulturna dobra, Europsku konvenciju o europskim krajobrazima, Europsku konvenciju o zaštiti podvodne kulturne baštine i dr. Rezolucije Vijeća Europe odnose se na Rezolucije o oživljavanju spomenika, Rezolucije o kulturnim rutama Vijeća Europe i dr. U poveljama i dokumentima ICOMOS-a svrstava se Povelja o kulturnom turizmu, Povelja o povijesnim vrtovima i krajolicima i dr.¹²

¹¹ Ibid., str. 17.-18.

¹² Ibid., str. 18.-19.

3. TURIZAM

Pojam turizma vrlo je teško opisati jednom definicijom s obzirom na to da je od samih početaka, odnosno od postanka turizma do današnjih dana, u svijetu izrađeno 80-tak definicija turizma. Definiciju koju su iznijeli Hunziker i Krapf i koja je prihvaćena i od strane AIEST-a glasi: „Turizam je skup odnosa i pojava koje proizlaze iz putovanja i boravka posjetitelja nekog mjesta, ako se tim boravkom ne zasniva stalno prebivalište i ako s takvim boravkom nije povezana nikakva njihova gospodarska djelatnost.¹³ Obuhvaća rekreaciju, putovanje i odmor. Turizam je područje ljudske aktivnosti koje se ubrzano razvija, što se odražava kako na gospodarstvo neke zemlje tako i na socijalne uvjete života. Što su ti uvjeti bolji, potencijalni turisti lakše će donijeti odluku o izboru destinacije u kojoj žele provesti odmor. Susretanjem turističke ponude i potražnje razvija gospodarsku makroekonomsku aktivnost u smislu stvaranja instrumentarija i davanja važnosti turizmu u razvojnim politikama zemalja.¹⁴

Turizam se danas naziva i industrijom gostoljubivosti i smatra se da je upravo turizam taj koji omogućuje razvoj neke zajednice. Po uspjehu turizma neke zajednice možemo vidjeti koliko sama ta zajednica sebe cijeni jer postoji izravna veza uspjeha razvoja turizma u zajednici i kako zajednici samu sebe vidi i vrednuje.

Turizam je sam po sebi multidimenzionalna aktivnost u koju su uključeni mnogi pojedinci, poslovi, organizacije i lokaliteti koji su međusobno povezani kako bi svojim klijentima ponudili što bolje iskustvo putovanja. U turizam uključujemo mnoge različite sektore poput atrakcija, aviokompanija, hotela, putničkih agencija, operatora i sl. ali i privredne aktivnosti zajednice. Turizam je po svojoj prirodi orijentiran prema klijentu i vodi ga načelo potražnje.¹⁵

3.1. Kulturni turizam

Turizam i kultura međusobno su ovisni pojmovi jer utječu jedno na drugo i time kulturni turizam čini poveznicu između pojmova kulture i turizma. Zbog te poveznice i utjecaja turizma na kulturu, ona postaje jedan od glavnih čimbenika i motiva kretanja turista.¹⁶

¹³ Pirjevec B., Kesar O., 2002. – Počela turizma, mikrorad d.o.o. Zagreb, str. 4.-5.

¹⁴ Gržinić J., 2014. - Međunarodni turizam, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Zelina d.d., Pula, str.16.

¹⁵ Jelinčić D. A., 2008. – Abeceda kulturnog turizma, MEANDARMEDIA Zagreb, str. 35.-36.

¹⁶ Ibid., str. 25.

Može se reći da je kultura srž turizma kao fenomena jer su ljudske potrebe te koje izazivaju želju za turističkim putovanjem, a ustvari su kulturne prirode. Raznovrsnost interesa turista u pogledu kulture, te raznolikost njenih resursa otežavaju definiranje kulturnog turizma.¹⁷ Iz tog razloga, za kulturni turizam ne postoji jedinstvena i specifična definicija ali i zato što se u obzir uzima sve što se zasniva na proizvodu i resursima kulturnog turizma s kojima rade. Osim kulturni turizam, neki ga zovu i turizmom baštine ili pak turizmom kulturne baštine, no bez obzira na naziv svi dijele istu odgovornost i svrhu, upoznavanje turista s onim što naš grad, regiju ili državu čini različitim, specifičnim ili zanimljivim bez obzira na to je li riječ o umjetnosti, kulturi, povijesti ili sve zajedno. U takvom turizmu česta su meta turističkih posjeta muzeji, izložbe, koncerti ili pak turizam vezan za materijalnu, odnosno izgrađenu kulturnu baštinu gdje turisti posjećuju velike religijske spomenike sve do svjetovne arhitekture. Pojam kulturnog turizma primjenjuje se na putovanja koja uključuju posjet kulturnim resursima, te ono označava kretanje ljudi uzrokovano kulturnim atrakcijama izvan njihova mjesta stanovanja kako bi prikupili nove informacije i iskustva i time zadovoljili svoje kulturne potrebe.¹⁸

Motiviranost turista za kulturno putovanje možemo podijeliti i razviti prema stupnju motivacije, a stupnjeve možemo podijeliti na primarna, usputna i slučajna.

O primarnoj motivaciji govorimo ako turist posjećuje određenu destinaciju isključivo s namjerom kako bi sudjelovao u njezinu kulturnom životu. Ovdje uključujemo odlazak na izložbe, glazbene festivale, koncerte, kazališne predstave i sl.

Ako turist određenu destinaciju posjećuje s nekim drugim primarnim motivom a kulturni život ima sekundarno značenje, onda govorimo o usputnoj motivaciji. U tom slučaju turist namjerava prisustvovati u kulturnim sadržajima koje destinacija nudi no to mu nije primarni motiv. Turist boravi radi odmora, posla, posjeta nekoj sportskoj manifestaciji ili sl., ali pri tome posjećuje i kakvu izložbu, upoznaje jezik zajednice ili pak uživa u gastronomskoj ponudi.

Situacija u kojoj turist nema namjeru upoznati kulturu destinacije ali za vrijeme svog boravka dolazi u kontakt s lokalnim stanovništvom i možda, iako to ne želi, upoznaje način života određene zajednice zovemo slučajnom motivacijom.¹⁹

¹⁷ Rabotić B., 2013. – Selektivni oblici turizma, Visoka turistička škola Beograd, str. 185.-186.

¹⁸ Jelinčić D. A., 2008. – Abeceda kulturnog turizma, MEANDARMEDIA Zagreb, str. 41.-43.

¹⁹ Ibid., str. 43.-44.

Neki kulturu dijele na unutrašnji i vanjski krug. Unutrašnji krug odnosi se na kulturno jezgro koje prikazuje ono što ljudi stvaraju, izrađene proizvode u kulturnom smislu. Mogu se podijeliti na „turizam baštine“ ili kulturno nasljeđe i umjetnički turizam, odnosno suvremena arhitektura, literatura i sl. i oni su primarni sadržaji kulturnog turizma. Kada je riječ o vanjskom krugu kulture, riječ je o načinu života i životnom stilu nekog područja. To su sekundarni sadržaji kulturnog turizma, a u njih se ubrajaju vjerovanja, tradiciju, kuhinju itd.²⁰

3.1.1. Povijesni razvoj kulturnog turizma

Pojam kulturnog turizma prvi put se pojavio 80-tih godina prošloga stoljeća. Međutim, kulturni se turizam puno ranije javljao i razvijao. Sam početak javljanja kulturnog turizma istraživačima nije poznat, upravo zbog toga što se svako putovanje može usporediti i definirati upravo kao kulturno. Upravo zbog toga što turist može namjerno ili nenamjerno biti upoznat s kulturnim aspektima nekog područja.²¹

„Iako su ljudi oduvijek putovali motivirani onim što danas nazivamo kulturnim turističkim doživljajem, kulturni turizam je ozbiljnije prepoznat kao turistički i tržišni fenomen tek krajem 1970-ih. Tada su marketinški eksperti, istražujući tržišne segmente na turističkom tržištu, spoznali da postoji relativno velika i učestala skupina turista koja putuje kako bi stekla detaljniju spoznaju o pojedinim kulturnim atrakcijama, ali i dublje razumijevanje ljudi i društava koja posjećuju. Oni su nazvani „kulturni turisti“, a fenomen „kulturni turizam.“²²

Razvojem društva, sve se više ulagalo u obrazovanje i znanost. 80-tih godina putnici su tako postali obrazovaniji i njihov motiv postao je sve usmjereniji ka upoznavanju drugih kultura. Turističko se tržište segmentira na turizam specijalnih interesa, kao što su vjerski, sportski, seoski, kongresni, avanturistički te na kraju i kulturni turizam. Turisti više ne usmjeravaju svoju želju ka pasivnom odmoru, oni tragaju za novim informacijama, novim saznanjima i žele aktivno sudjelovati u turističkim programima tijekom posjeta određenoj destinaciji. Budući da se promijenio način pogleda turista na turističku destinaciju, i turistička ponuda se morala razviti i proširiti.²³

²⁰ Rabotić B., 2013. – Selektivni oblici turizma, Visoka turistička škola Beograd, str. 186.

²¹ Jelinčić D. A., 2008. – Abeceda kulturnog turizma, MEANDARMEDIA Zagreb, str. 46.

²² Geić S., 2011. - Menadžment selektivnih oblika turizma, Spalatensis, Split

²³ Ibid., str. 47.-49.

3.1.2. Kulturni turist

Kulturni turist je obrazovaniji od prosječnog turista i ima više razumijevanja kada je riječ o nepovoljnim učincima koje turizam ima na lokalno stanovništvo, okoliš i kulturu. Temeljni motiv kulturnih turista jest njihova želja za sudjelovanjem u kulturnim aktivnostima.²⁴

Kulturni turizam vrlo je kompleksan, pa je i podjela kulturnih turista upravo takva. Kulturni turisti mogu se podijeliti najprije prema njihovim interesima prema kulturi, te se na temelju toga mogu razlikovati turisti sa specifičnim kulturnim interesom, kao npr. turisti koji su zainteresirani za operne predstave, kazališne predstave, umjetničke izložbe i sl. Druga vrsta kulturnih turista je ona s nespecifičnim kulturnim interesom, odnosno njih ne zanima posebna vrsta kulture već cjelokupna kultura.²⁵

Kulturnim turistima se definiraju osobe koje pokazuju veći interes za izvornu interakciju s lokalnim stanovništvom te njihovom tradicijom. Kad je riječ o kulturnom turizmu, to je zapravo putovanje u kojem kulturni turist sudjeluje kao osoba koja istovremeno istražuje i prikuplja informacije i nova iskustva, na zabavan i zanimljiv način. Kulturne turiste može se svrstati u pet vrsta, a to su:

- 1) Namjerni kulturni turist (purposeful cultural tourist) za kojeg je kultura primarni faktor dolaska i koji je u potrazi za snažnim kulturnim iskustvom,
- 2) Kulturni turist na razgledavanju (sightseeing cultural tourist), koji putuje iz kulturnih pobuda, ali je u potrazi za kulturnim iskustvima i doživljajima i uglavnom se sastoji u obilasku kulturnih atrakcija,
- 3) Slučajni kulturni turist (serendipitous cultural tourist), koji nije primarno motiviran kulturom, ali koji dolaskom u destinaciju doživljava intenzivno kulturno iskustvo, dakle ne posjećuje destinaciju zbog kulture, ali ipak na licu mjesta ostvari dubok kulturni turistički doživljaj,
- 4) Povremeni kulturni turist (casual cultural tourist) za kojeg je kultura motivacijski čimbenik i koji je u potrazi za površnim iskustvom,
- 5) Usputni kulturni turist (incidental cultural tourist) za kojeg kultura nije utvrđeni motiv, ali koji posjećuje kulturne atrakcije.²⁶

²⁴ Richards G., 2005. – Cultural tourism in Europe, ATLAS, str. 13.

²⁵ Rabotić B., 2013. – Selektivni oblici turizma, Visoka turistička škola Beograd, str. 189.

²⁶ Ibid., str. 190.-191.

3.1.3. Ponuda, potražnja i resursi kulturnog turizma

Poboljšanje životnog standarda i procesi globalizacije u turizmu i turističkom tržištu naveliko su utjecali na ponašanje potrošača i time doveli do mnogih promjena. Postoje velike razlike u potrošačima nekada i onima danas. Odmor je nekada bio temeljni motiv putovanja, turisti su bili pasivni, no danas su aktivni, tragaju za novim iskustvima kako bi obogatili svoju osobnost, stekli nova znanja i vještine te upoznali kulturna i prirodna prostranstva različitih destinacija. Stvaraju se nove želje potrošača, a mijenjaju se i njihovi stavovi o kvaliteti koju im pruža destinacija. Suvremeni turisti putnici su sa stečenim iskustvom, dobro su informirani, tragaju za opsežnijim turističkim iskustvima, nastoje na što bolji način zadovoljiti svoje želje i potrebe, s obzirom na vremensku i novčanu raspoloživost. Njihove temeljne karakteristike su spontanost, znatiželjnost, nepredvidivost te želja za upoznavanjem novih destinacija, želja za novim atrakcijama i događajima. Turistička destinacija koja suvremenom turistu pruža odgovarajuću kvalitetu je destinacija koju će odabrati, no ako kvaliteta nije u skladu s njihovim očekivanjima odlučuju se na odabir druge destinacije.²⁷

Tablica 1. Obilježja turističkih potrošača nekada i danas

Turistički potrošači nekada	Turistički potrošači danas
Neiskusni	Iskusni
Neupućeni	Upućeni
Homogeni	Heterogeni
Isplanirani	Spontani
Predvidivi	Nepredvidivi
Željni odmora	Uz odmor traže i druge sadržaje
Putuju u skupini	Individualci
Bježe od svakodnevnice	Upotpunjavaju svakodnevicu novim događajima
Ovisni	Neovisni

Izvor: Vrtiprah V., Kulturni resursi kao činitelj turističke ponude u 21.st., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/16373>, 31.7.2019.

²⁷ Vrtiprah V., Kulturni resursi kao činitelj turističke ponude u 21.st., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/16373>, 31.7.2019.

Kako su se standardi u pogledu smještaja, prehrane i prijevoza povećali, odnosno mogu se svugdje ispuniti, osnovno pitanje nije gdje provesti odmor već kako ga provesti, a ono podrazumijeva visoku kvalitetu i bogat sadržaj boravka u određenoj destinaciji. Ponašanje turista na odmoru postalo je profinjnije i iz tog razloga potrebno je poznavati motive koji utječu na odluke pojedinaca o putovanju. Motivacija se može podijeliti na četiri kategorije:

1. psihički motivi – usmjereni na tjelesno i umno okrepljivanje, na zdravlje, sport i uživanje,
2. kulturni motivi – identificiraju se u težnji za otkrivanjem i upoznavanjem drugih kultura, ljudi, načina njihova života, glazbe, umjetnosti, folklora, plesa, itd.,
3. međuljudski motivi – uključuju želju za upoznavanjem novih ljudi, posjećivanjem prijatelja i rođaka i za novim i drukčijim iskustvima,
4. statusni i prestižni motivi – uključuju želju za stalnim hobijima i osobnim obrazovanjem te želju za stjecanjem priznanja i pažnje drugih kako bi ojačali vlastiti ego.²⁸

Kako je gore već spomenuto, turistički potrošači nekada i danas razlikuju se u mnogo karakteristika. Turističke potrebe, želje i zahtjevi današnjih potrošača postaju sve složenije pa se tako i ponuda kulturno turističkog proizvoda u turizmu sve više razvija i širi. Kulturna baština, priroda i arhitektura temeljni su resursi kulturnoga turizma. Kulturni resursi su kao ponuda u turizmu oblikovani i prezentirani na tri načina:

- 1) kulturnim aktivnostima (obilazak i razgledavanje povijениh područja, gradova, muzeja, galerija, kazališta, koncerata, izložbi, događaja i dr.)
- 2) mehanički (u različitim dokumentarnim serijalima, kinima)
- 3) u prodajnim oblicima (knjige, slike, diskete, kazete, rukotvorine, suveniri).

Kulturni resursi temeljna su vrijednost turističke destinacije i jedan od najbitnijih resursa koji omogućavaju destinaciji kvalitetnu promidžbu. Svaka destinacija ima različitu kulturu te kulturnu baštinu, te su upravo one njezin glavni proizvod, ono zbog čega se pojedina destinacija razlikuje od neke druge turističke destinacije.²⁹

²⁸ Ibid.

²⁹ Ibid.

3.2. Održivi turizam

Kada se pojavila svijest o iscrpljivanju prirodnih resursa počelo je i razmišljanje o tome kamo vodi održivi razvoj i treba li nam uopće takva vrsta razvoja koju koristi i prakticira veliki broj zemalja. Krajem 80-ih godina počinje se sve više govoriti o tzv. održivom razvoju na koji se gleda kao na odgovor za krizu iscrpljivanja. Održivi turizam možemo definirati kao „turizam koji u potpunosti uzima u obzir trenutne i buduće gospodarske, društvene i okolišne učinke, brine se o potrebama posjetitelja, sektora, okoliša i destinacije.“³⁰

Održivi turizam odnosi se na očuvanje kulturno umjetničke baštine, zanata, lokalne gastronomije i očuvanja bioraznolikosti iz toga razloga označava se kao oblik razvoja koji udovoljava zahtjevima turista i time ne kompromitira potrebe budućih generacija. „Prema definiciji Svjetske komisije o okolišu i razvoju iz 1987. godine to je oblik koji zadovoljava sadašnje potrebe, a da ne ugrožava sposobnost budućih generacija da zadovolje svoje vlastite zahtjeve.“ Održivi razvoj podrazumijeva da se gospodarstvo mora nastaviti širiti i razvijati ali da pri tome bude nužna konzervacija i redistribucija resursa zemljama u razvoju.³¹

Smjernice i praksa upravljanja održivim razvojem turizma mogu se primijeniti na sve oblike turizma, u svim vrstama destinacija, uključujući kako masovni turizam, tako i razne turističke niše. Principi održivosti se odnose na okolišne, gospodarske, društveno-kulturne aspekte razvoja turizma. S ciljem postizanja dugotrajne održivosti, mora se uspostaviti odgovarajuća ravnoteža između te tri dimenzije. Zadaća održivog turizma bila bih:

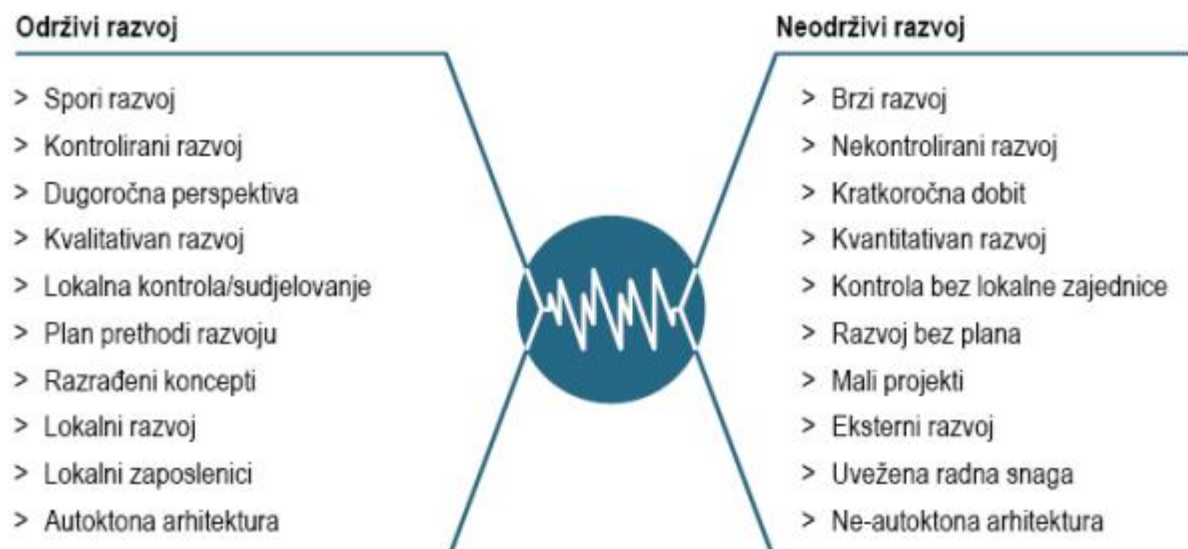
1. Optimalno iskoristiti okolišne resurse koji su ključni element turističkog razvoja, zadržavajući bitne ekološke procese i pomažući u zaštiti prirodne baštine i bioraznolikosti.
2. Poštivati društveno-kulturnu autentičnost destinacije, očuvati njihovo izgrađeno i živo kulturno nasljeđe i tradicijske vrijednosti, te doprinositi međukulturalnom razumijevanju i toleranciji.
3. Osigurati da su gospodarske aktivnosti održive i dugoročne, te da donose društvenu i gospodarsku korist svim dionicima uz pravičnu raspodjelu, između ostaloga stabilnost zaposlenja, mogućnosti zarade društvenih usluga zajednici, pomažući uklanjanju siromaštva.

³⁰ Vukonić B., Keča K., 2001. – Turizam i razvoj, mikrorad d.o.o. Zagreb, str. 201.

³¹ Dujmović M., 2014. – Kultura turizma, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, str. 31.-32.

Da bi se osiguralo široko sudjelovanje i konsenzus, za održivi je turizam potrebno informirano sudjelovanje svih relevantnih dionika, ali i snažno političko vodstvo. Dostizanje održivosti turizma trajan je proces koji traži stalno praćenje učinaka, uvođenje potrebnih preventivnih ili korektivnih mjera, ako bude potrebno.³²

Slika 1. Karakteristike održivog i neodrživog razvoja

Izvor: Smolčić Jurdana, D. i Milohnić, I. Održivi razvoj i turizam, 2. dio. Fakultet prirodoslovnomatematičkih i odgojnih znanosti Sveučilišta u Mostaru 2012, dostupno na: http://www.fpmoz.ba/new/pdf/Odrzivi_razvoj_i_turizam_2012_-_2.dio.pdf, 31.7.2019.

³² Vukonić B., Keča K., 2001. – Turizam i razvoj, mikrorad d.o.o. Zagreb, str. 202.

3.2.1. Ciljevi održivog razvoja turizma

Ciljevi održivog razvoja turizma proizlaze iz općih ciljeva održivog razvoja, odnosno iz njihove prilagodbe specifičnostima turizma. U publikaciji Svjetske turističke organizacije (UNWTO) „Učiniti turizam održivijim: vodič za stvaraoce politika“, navedeno je dvanaest ciljeva održivog turizma, a to su:

1. Ekonomska održivost: Osiguravanje održivosti i konkurentnosti turističkih destinacija i poduzeća kako bi bila u stanju dugotrajno napredovati i osiguravati korist,

2. Boljitak lokalne zajednice: Maksimiziranje doprinosa turizma gospodarskom napretku destinacije uključujući lokalno zadržavan udio potrošnje posjetitelja,

3. Kvaliteta radnih mjesta: Poboljšanje količine i kvalitete lokalnih poslova stvorenih radi turizma i koje turizam održava, uključujući razinu plaće, uvjete rada i dostupnost svima bez diskriminacije na temelju spola, rase, invaliditeta ili bilo koje druge osnove,

4. Društvena pravednost: Težnja uspostavljanju opsežne i pravedne raspodjele gospodarskih i društvenih koristi ostvarenih turizmom u čitavoj destinaciji, uključujući povećanje prilika, prihoda i usluga dostupnih siromašnima,

5. Zadovoljstvo posjetitelja: Osigurati sigurno, zadovoljavajuće i ispunjavajuće iskustvo posjetiteljima, dostupno svima bez diskriminacije vezano uz spol, rasu, invaliditet ili bilo koju drugu osnovu,

6. Lokalno upravljanje: Davanje prava glasa lokalnim zajednicama i njihovo uključivanje u planiranje i donošenje odluka o upravljanju i budućem razvoju turizma u njihovome području u suradnji s ostalim dionicima,

7. Blagostanje zajednice: Održavanje i poboljšanje kvalitete života lokalnih zajednica, uključujući društvene strukture i pristup resursima, pogodnostima i sustavima održavanja života, a izbjegavajući bilo koji oblik društvene degradacije ili iskorištavanja,

8. Kulturno bogatstvo: Poštivanje i poboljšavanje povijesnog nasljedstva, autentične kulture, tradicija i osebnosti destinacija,

9. Fizički integritet: Održavanje i poboljšanje kvalitete krajobraza, kako urbanog tako i ruralnog, i izbjegavanje fizičke i vizualne degradacije okoliša,

10. Biološka raznolikost: Podržavanje očuvanja prirodnih područja i staništa te biljnoga i životinjskog svijeta i minimiziranje njihovog oštećivanja,

11. Učinkovito korištenje resursa: Minimiziranje korištenja rijetkih i neobnovljivih izvora u razvoju i radu turističkih objekata i usluga,

12. Čistoća okoliša: Svođenje na najmanju razinu zagađenje zraka, vode i zemlje te stvaranje otpada koje uzrokuju turistička poduzeća i posjetitelji.³³

³³ <http://www.odrzivi.turizam.hr/default.aspx?id=4534&pregled=1&gadatum=12.02.2016%2011:12:34>, 31.7.2019.

3.2.2. Dimenzije održivog turizma

Održivi razvoj obuhvaća tri vrste održivosti.³⁴ Društvena održivost je dimenzija u kojoj je riječ o načinu na koji ljudi upravljaju prirodnim resursima, ona omogućuje samokontrolu i vlastitu kontrolu. Te prirodne resurse treba koristiti za povećanje jednakosti društvene pravde, a smanjenje društvenih poremećaja.

Društvena održivost ostvarit će se samo jakim i sustavnim sudjelovanjem zajednice ili razvojem građanskog društva, te utječe na određivanje cijene za cjelokupni životni vijek proizvoda da bi se pokrili puni troškovi, posebno društveni. Isto tako, osigurava da razvoj poveća nadzor čovjeka nad svojim životom i kompatibilna je s kulturom te održava i jača identitet zajednice.

Gospodarska održivost ili ekonomska, odnosi se na održavanje zaliha ili kapitala. Definicija dohotka već sama po sebi zadržava održivost jer govori o različitim vrstama kapitala poput prirodnog, društvenog i ljudskog, mada ekonomisti do sada nisu vrednovali prirodni kapital. Danas se u gospodarski sustav mora uključivati vrijednost prirodnog kapitala jer se tako osigurava održivi razvoj gospodarstva. Ekonomska održivost osigurava da je razvoj ekonomski uspješan i da se resursima upravlja tako da mogu služiti i budućim generacijama.

Ekološka održivost je održivost kvalitetnog stanja u okolišu i potrebna je ljudima. Sama po sebi poboljšava blagostanje ljudi zaštitom izvora sirovina koje se koriste za ljudske potrebe, te osigurava da se ne prekorače prirodni kapaciteti. Ekološka održivost također osigurava razvoj koji je kompatibilan s održavanjem ekoloških procesa, bioloških različitosti i bioloških resursa.³⁵

³⁴ Črnjar M., Črnjar K., 2009. - Menadžment održivoga razvoja. Rijeka: Sveučilište u Rijeci Glosa, str. 55

³⁵ Vukonić B., Keča K. 2001. – Turizam i razvoj, mikrorad d.o.o., Zagreb, str. 65.-66.

3.2.3. Načela održivog turizma

Temelj strategije za održivi razvoj predstavljaju načela održivog razvoja:

- Poštovanje i briga za životnu zajednicu – radi se o načelu koje predstavlja etičku osnovu za ostala načela jer se razvoj ne smije odvijati na štetu drugih ljudi i naraštaja koji dolaze.
- Poboljšanje kakvoće života jer razvoj treba omogućiti ljudima da ostvare vlastite sposobnosti i da imaju dostojanstven život. Postoje univerzalni ciljevi razvoja kao što su dug i zdrav život, bolje obrazovanje, politička sloboda, zajamčena ljudska prava i sloboda od nasilja.
- Zaštita vitalnosti i raznolikosti Zemlje - razvoj se mora temeljiti na zaštiti okoliša odnosno prirodnih sustava na svijetu o kojima ovisi naša vrsta te je zbog toga potrebno zaštititi sustave za održavanje života. Ekološki procesi oblikuju klimu, pročišćuju zrak i vode, stvaraju i regeneriraju tla i omogućuju ekosustavima da se sami obnavljaju. Potrebno je zaštititi bioraznolikost što uključuje sve vrste biljaka, životinja i drugih organizama.
- Minimaliziranje iscrpljivanja neobnovljivih resursa kao što su minerali, nafta, plin i ugljen jer iako se ovi resursi ne mogu koristiti na održiv način može im se produljiti životni vijek primjerice recikliranjem, manjom uporabom resursa za stvaranje nekog proizvoda ili prelaskom na obnovljive zamjene ako je moguće.
- Poštovanje granica prihvatnog kapaciteta Zemlje – ovo načelo ukazuje na ograničenje ekosustava kao i biosfere na nepovoljne utjecaje koje donose ljudi s korištenjem i rasipanjem hrane, vode, energije i sirovina. Kako bi se ljudska populacija i životni stilovi doveli u ravnotežu s prihvatnim kapacitetom Zemlje potrebno je nadopunjavanje istih s tehnologijama kojima će se taj kapacitet povećati i to pravilnim gospodarenjem.
- Promjene u osobnim stavovima i postupcima – radi se potrebi mijenjanja vlastitog ponašanja jer ljudi moraju preispitati svoje vrijednosti radi usvajanja etike za održivo življenje. Kako bi došlo do realizacije ovog načela u praksi potrebno je širiti informacije putem formalnog i neformalnog obrazovanja.
- Omogućavanje zajednicama da skrbe o vlastitom okolišu – ako zajednice i lokalne skupine imaju potrebna ovlaštenja, moć i znanje predstavljaju najjednostavniji put za poduzimanje mjera kako bi se stvorilo stabilno odnosno održivo društvo neovisno o činjenici da li im je zajednica bogata, siromašnija, gradska ili ruralna.

- Stvaranje nacionalnog okvira za integraciju razvoja i zaštite. Da bi društvo moglo napredovati na racionalan način, mora imati bazu informacija i znanja, pravni i institucijski okvir te dosljednu gospodarsku i društvenu politiku.
- Stvaranje globalnog saveza – globalna će održivost ovisiti o čvrstom savezu među državama jer nijedna država nije samodovoljna. Potrebno je državama u razvoju pomoći kako bi razvijale održivost i zaštitile okoliš jer svi mogu imati koristi od globalne održivosti, ali isto tako će svijet biti ugrožen ako se ne postigne takva održivost.³⁶

3.2.4. Dionici u održivom turizmu

Dionici u održivom turizmu mogu se podijeliti u četiri osnovne skupine: vlade, nevladine organizacije, lokalne zajednice i turiste. Svaka od skupina održivog turizma ima zasebnu ulogu u održavanju ovog vida turizma. Dionici mogu biti pojedinci i organizacije, fizičke i pravne osobe. Dionikom u turističkoj industriji postaje svatko tko je pod utjecajem njezina razvoja, bilo pozitivnog bilo negativnog, a za posljedicu ima smanjenje potencijalnog sukoba turista i domaćinske zajednice tako što potonju uključuje u oblikovanje puta kojim se turizam razvija.³⁷

Da bi se uspješno postigli zadani ciljevi i ostvarili željeni rezultati dionici trebaju zajednički djelovati. Isto tako, važno je preuzimanje odgovornosti svakog sudionika, kao i kontrola razvoja od strane nadležnih institucija. Turizam se u najvećoj mjeri oslanja na suradnju među lokalnim stanovništvom. Lokalne zajednice stječu dobrobit od održivog turizma putem ekonomskog razvoja, otvaranja radnih mjesta i razvoja infrastrukture. Poznato je da niz dionika može i treba imati ulogu u razvoju i primjeni održivog razvoja u turističkom sektoru. Najveću ulogu u kreiranju politike održivog turizma imaju vlade država koje donošenjem zakona određuju pravila ponašanja. Nevladine su organizacije često interesno-utjecajne skupine koje zagovaraju održivi turizam. Raspon njihovih uloga ide od predvođenja u praksama održivog turizma do jednostavnog obavljanja istraživanja.

³⁶ Črnjar M., Črnjar K., 2009. - Menadžment održivoga razvoja. Rijeka: Sveučilište u Rijeci Glosa, str. 57.

³⁷ Aas, Ch., Ladkin, A., Fletcher, J. 2005. - Stakeholder collaboration and heritage management. *Annals of Tourism Research*. (vlastiti prijevod) str. 28.-30.

3.2.5. Instrumenti za implementaciju održivog razvoja turizma

Koncepcija održivog razvoja reflektira i zahtijeva značajni preokret naših vizija i predodžbi o odnosu funkcioniranja ekonomskih aktivnosti i prirode. Koncepcija održivog razvoja u prvi plan ističe kvalitativno unapređenje u odnosu na kvantitativni rast. Implementacija održivog razvoja turizma ostvariva je kroz uvođenje adekvatnih instrumenata vođenja. Njihova je svrha omogućiti postizanje željenih ciljeva na kojima se temelji razvoj održivog turizma.³⁸

Slika 2. Instrumenti za implementaciju održivog razvoja turizma

Izvor: J. Bjelavac i I. Silajdžić, Održivi turizam sa aspekta održivog razvoja,

<http://slidegur.com/doc/1339389/odr%C5%BEivi-turizam-je>, 7.8.2019.

Uz adekvatna znanja stručnjaka i kontinuiranu provedbu ekonomskih, dobrovoljnih i instrumenata mjerenja te jasno definiranu strategiju vođenja i kontrole, kao i onu razvoja održivog turizma utječe se na jačanje pozicije i razvoja ovakvog oblika turizma. No, kako bi isti imali što bolji učinak na postizanje navedenog cilja potrebna je njihova kontinuirana prilagodba, analiza, praćenje i stupanj inovativnosti u provedbi ovih instrumenata. Također, navedene instrumente potrebno je kako u turističkom tako i u ostalim sektorima neprekidno potkrepljivati kvalitetnim primjerima iz prakse.³⁹

³⁸ <http://slidegur.com/doc/1339389/odr%C5%BEivi-turizam-je>, 7.8.2019.

³⁹ <http://slidegur.com/doc/1339389/odr%C5%BEivi-turizam-je>, 7.8.2019.

4. ODRŽIVI RAZVOJ KULTURNE BAŠTINE

Kulturnu baštinu čine kulturni krajolik, povijesne cjeline, pojedinačne građevine i pokretna baština, a vrijednosti im se prepoznaju kao povijesne, kulturne, starosne i emotivne dok im je jedna od temeljnih vrijednosti autentičnost. Kako bi se očuvale te vrijednosti kulturne baštine potrebno je brinuti o njoj i štititi ju, a to se može postići kroz održivi razvoj. Održivi razvoj u zaštiti kulturne baštine ograničen je tako da ne izaziva njezinu degradaciju. Održivi razvoj kulturne baštine razmatra se interno i eksterno. Interno bi značilo da se svjesno amortizira i uklanja uzrok propadanja, dok eksterno podrazumijeva unošenje zadanih ograničenja u planove i programe razvoja.⁴⁰

4.1. Utjecaj razvoja turizma na kulturnu baštinu

Razvoj turizma može imati pozitivan i negativan učinak, a pozitivni i negativni učinci kulturnog turizma jako su slični učincima u turizmu uopće. Razlika je u tome što se kod kulturnog turizma javlja dodatna prijetnja posebno prilikom posjete kulturnoj baštini svjetskog značaja, odnosno na mjestima gdje je veliki broj posjetitelja. Turizam može pospješiti očuvanje i prijenos kulturnih i povijesnih tradicija koje često pridonose održavanju i održivom menadžmentu prirodnih resursa i zaštiti lokalnog naslijeđa.⁴¹

Kulturni turizam pozitivno djeluje na obrazovanje, odnosno na porast razine obrazovanja te na povećanju slobodnog vremena. Među pozitivne učinke razvoja kulturnog turizma u destinaciji mogu se ubrojiti:

- 1.) povećanje potrošnje i produljenje boravka
- 2.) privlačenje turista veće platežne moći
- 3.) produljenje sezone u smislu stvaranja potražnje u manje poznatim turističkim destinacijama
- 4.) očuvanje kulturnih vrijednosti lokaliteta i kulturnog identiteta
- 5.) revitalizacija gradskih sredina u ulozi turističke razvojne infrastrukture, prvenstveno kada je riječ o kulturnom turizmu

⁴⁰ Maroević I., 2002. – Koncept održivog razvoja u zaštiti kulturne baštine, Filozofski fakultet, Zagreb

⁴¹ Vuković, I., 1998. - Razvoj turizma u Europi i njegove daljnje strategije razvoja. Ekonomska misao i praksa, str. 138.

- 6.) aktiviranje djelatnosti komplementarne kulturnim događanjima, kao i niza popratnih djelatnosti
- 7.) dodatni izvori prihoda kulturnim institucijama i povećanje broja posjetitelja
- 8.) povećava zadovoljstvo boravka u destinaciji
- 9.) dodatno zapošljavanje, posebno kulturnih djelatnika i umjetnika
- 10.) poboljšanje imidža turističke destinacije obogaćivanjem turističke ponude kulturnim atrakcijama⁴²

Što se tiče negativnosti koje turizam donosi, do toga može doći kada se turisti nalaze na novom području, na kojem ih nitko ne poznaje i time postaju opušteniji i slobodniji i ne zanima ih što drugi misle. Ležernije se odijevaju i neprimjereno ponašaju i tako mogu uvrijediti lokalne stanovnike koji imaju svoje dnevne navike i tradiciju. Najčešći negativni učinci razvoja kulturnog turizma u destinaciji su:⁴³

- 1.) pretjerana eksploatacija kulturnih resursa dovodi do njihove saturacije i pada turističke atraktivnosti
- 2.) turistička eksploatacija kulturnih resursa kroz vrijeme dovodi do postupnog gubljenja autentičnosti i uzrokuje ireverzibilne promjene
- 3.) štete učinjene na kulturno-povijesnim spomenicima,
- 4.) slabljenje kulturnog identiteta sredine u koju gosti dolaze.

4.2. Metode provedbe održivog razvoja kulturne baštine

Postoji široki raspon metoda kojima bi se mogle provoditi mjere održivog razvoja kulturne baštine i one bi trebale imati podršku u planiranim dugoročnim programima. Metode o kojima se ovdje govori, po pitanju zaštite i održavanja povijesnih krajolika te gradskih i seoskih cjelina, mogu se svesti na globalno planiranje namjena, prostorne studije i studije utjecaja pojedinih

⁴² Vrtiprah, V., 2006. - Kulturni resursi kao činitelj turističke ponude u 21. stoljeću. Ekonomska misao i praksa, str. 283.

⁴³ Koncul, N., 2004. - Položaj turizma u globalnim i europskim integracijskim procesima, Naše more, str. 211.

globalnih intervencija za potencijalne vrijednosti kulturne i prirodne baštine. Mjere i metode o kojima se ovdje govori su: održavanje, konzerviranje, restauriranje, rekonstrukcija do faksimila i interpolacije. Svaka od tih mjera provodi se prema razrađenoj metodologiji, posebno građevine-spomenici kulture koji zadržavaju svoju izvornu namjenu.

Koncept održivog razvoja i namjene trebao bi biti korektiv koji bi izradom pojedinačne studije o utjecaju namjene na spomenička i baštinska svojstva povijesne građevine doveo do jasnog određivanja raspona mogućih namjena.⁴⁴

⁴⁴ Maroević I., 2002. – Koncept održivog razvoja u zaštiti kulturne baštine, Filozofski fakultet, Zagreb, str. 243.

5. KULTURNA BAŠTINA GRADA ROVINJA

U ovome poglavlju bit će prikazana materijalna i nematerijalna kulturna baština grada Rovinja koja se valorizira u turističke svrhe. Kulturna baština Rovinja bit će prikazana tako što će se koristiti tablice i prikazati će se ilustracije najpoznatije baštine Rovinja kako bi se dobio bolji uvid u baštinu grada.

Rovinj je klimatski ugodna i pejzažno skladna turistička destinacija koja se nalazi na zapadu Istre. Zarobljuje ljepotom prirode i zbijene povijesne jezgre i jedinstven je primjer u kojemu je zakonom zaštićen cjelokupni obalni pojas s otočićima, izrazito razveden arhipelag s čak 14 otočića i 6 hridi.⁴⁵

Rovinj je najjače turističko središte u Hrvatskoj i već nekoliko godina za redom bilježi rekordnih 3 milijuna noćenja tijekom sezone. Rovinjske plaže su tipične za ovaj dio sjevernog Jadrana. Najčešće ćete pronaći kamenite rtove i šljunčane uvale koje se ritmično ponavljaju duž 67 kilometara rovinjskog priobalja.⁴⁶

Od povijesnih cjelina treba spomenuti staru gradsku jezgru Rovinja. Ona je registrirana kao spomenik kulture. Na području stare jezgre nalazi se fortifikacijski sustav i najistaknutija crkva sv. Eufemije. Osim starogradske jezgre treba istaknuti i Zavičajni muzej grada Rovinja, Pučko otvoreno učilište, Gradsku knjižnicu „Matija Vlačić Ilirik“, Centar za povijesna istraživanja, ogranak Matice hrvatske u Rovinju, Zajednicu Talijana „Pino Budicin“, KUD „Stjepan Žiža“ i Centar za istraživanje mora Instituta Ruđer Bošković.⁴⁷ Isto tako na području Rovinja zabilježen je niz kulturno-povijesnih spomenika uglavnom sakralnog karaktera. Najvažnije je istaknuti pojedinačno zaštićena kulturna dobra u koje spadaju: zgrada starog tribunala, crkva sv. Trojstva, crkva i samostan sv. Franje Asiškoga, crkva sv. Brigite, crkva sv. Cecilije, crkva BDM od Milosti, crkva BDM od Polja i Crkva sv. Ciprijana. Osim sakralnih objekata važno je istaknuti i kompleks bolnice za ortopediju i rehabilitaciju „Primarius dr. Martin Horvat.“ Uz sve to potrebno je istaknuti i arheološko nalazište Turnina, Austrougarski putnički brod „Barun Gautsch“, gradinsko naselje Monkodonja i olupinu trgovačkog broda „Hans Schmidt.“⁴⁸

⁴⁵ Blažević I., 2003. – Turistička geografija Hrvatske, Školska knjiga, Zagreb, str. 56.-57.

⁴⁶ <https://www.inforovinj.com/hrv/rovinj/index.asp>, 7.8.2019.

⁴⁷ Strategija razvoja grada Rovinja – Rovigno 2015.-2020.

⁴⁸ Prostorni plan grada Rovinja 2006.

Tablica 2. Pokretna i nepokretna kulturna baština grada Rovinja

Zaštićena pokretna povijesno-kulturna baština (materijalna)	Zaštićena nepokretna povijesno-kulturna baština (nematerijalna)
Zavičajni muzej – muzejska građa (zbirka suvremene umjetnosti)	Umijeće izgradnje rovinjske batane
Liturgijsko ruho iz crkve sv. Jurja i sv. Eufemije Oltar sv. Josipa Oltar Uznesenja Bogorodice Orgulje u crkvi sv. Jurja i sv. Eufemije Sakralni inventar crkve BDM od Milosti Sakralni inventar crkve i samostana sv. Franje Sakralni inventar crkve sv. Jurja i sv. Eufemije	Rovinjska bitinada

Izvor: Grad Rovinj, dostupno na: <http://www.rovinj-rovigno.hr/kultura-znanost-i-sport/zastita-kulturne-i-prirodne-bastine/zasticena-kulturna-bastina/>, 14.8.2019.

5.1. Materijalna kulturna baština

U ovome potpoglavlju ilustracijama će biti prikazana materijalna kulturna baština Rovinja i ispod svake ilustracije bit će rečene posebnosti određene kulturne baštine.

Slika 4. Zavičajni muzej Rovinj

Izvor: <https://www.rovinj-tourism.com/hr/explore-discover/kultura-i-umjetnost/muzeji-i-galerije/472>, 14.8.2019.

Zavičajni muzej grada Rovinja osnovan je 1954. godine i smješten u baroknoj palači grofova Califfi iz 17. - 18. stoljeća. Osnovan je na inicijativu rovinjskih likovnih umjetnika čija je zamisao bila da Muzej bude mjesto prikupljanja kulturnog bogatstva i mjesto gdje će se odvijati bogata izlagačka aktivnost. Muzej danas djeluje za javnost u dvojnoj ulozi kao gradska galerija i kao stalni muzejski postav u kojem su izložena vrjednija dijela iz bogatog fundusa: arheološki postav, pomorstvo, zbirka starih majstora, suvremena hrvatska umjetnost, soba Alexandra Kirchera.⁴⁹

⁴⁹ <https://www.rovinj-tourism.com/hr/explore-discover/kultura-i-umjetnost/muzeji-i-galerije/472>, 14.8.2019.

Slika 5. Starogradska jezgra Rovinja

Izvor: <https://www.inforovinj.com/hrv/rovinj/znamenje/stari-grad.asp>, 14.8.2019.

Starogradska jezgra zaštićena je povijesna cjelina ali i najinteresantniji dio Rovinja. Stari grad bogat je romaničko-gotičkim, renesansnim, baroknim, neoklasicističkim prozorima, balkonima, balaturama i portalima. To sve se nalazi u uskim ulicama i trgovima u kojima se također nalaze usko zbijene visoke kuće koje jedna drugu podupiru na kosini podno crkve Sv. Eufemije. S gradskog trga, na mjestu gdje su postojala gradska vrata – Vrata stare ribarnice, ulazi se u stari grad. To su jedna od sedam gradskih vrata grada no samo su troje sačuvala svoj prvotni oblik, a to su Vrata Sv. Benedikta (danas Vrata na obali), Vrata pod zidom, s natpisom iz 1590.g. i Vrata Sv. Križa, s gradskim grbom, dok su Vrata stare ribarnice, danas Balbijeve luk doživjela određene izmjene.⁵⁰

⁵⁰ <https://www.rovinj-rovigno.hr/o-rovinju/kulturne-znamenitosti/stari-grad/>, 14.8.2019.

Slika 6. Crkva sv. Eufemije

Izvor: <https://www.inforovinj.com/hrv/rovinj/znamenje/crkva-sv-eufemija.asp>, 14.8.2019.

Na mjestu gdje se danas nalazi crkva sv. Eufemije nekada je bila crkvice sv. Juraja no ubrzo je postala tijesna za sve hodočasnike jer je stanovništvo grada sve više raslo. Zbog toga se Rovinjani odlučuju na proširenje i nadogradnju crkve koja je sve do danas imala nekoliko popravaka i uređenja. Ono što je lako zamijetiti u crkvi jest središnji oltar sv. Jurja, sv. Marka i sv. Roka, na kojem su kipovi trojice svetaca izrađeni od kararskog mramora. S lijeve strane nalazi se oltar Presvetih Sakramenata, bogat mramorom i ukrašen kipovima anđela, dok se s desne strane središnjeg oltara nalazi oltar sv. Eufemije, zaštitnice grada, a iz njezinog oltara nalazi se sarkofag u kojemu su pohranjene relikvije sv. Eufemije. Na zidovima crkve nalaze se slike iz 1883. godine s raznim prikazima i pričama. Na vrhu se nalazi kip zaštitnice grada, postavljen na ležajeve tako da se okreće oko svoje osi, zavisno od vjetra, a pokraj crkve nalazi se zvonik građen po uzoru na zvonik sv. Marka u Veneciji.⁵¹

⁵¹ <https://www.inforovinj.com/hrv/rovinj/znamenje/crkva-sv-eufemija.asp>, 14.8.2019.

Slika 7. Liturgijsko ruho iz crkve sv. Jurja i sv. Eufemije

Izvor: <https://istraterramagica.wordpress.com/2014/09/17/sv-eufemija/>, 14.8.2019.

U sakristiji župne crkve sv. Eufemije sačuvana je bogata zbirka liturgijskih odjevnih predmeta, uglavnom baroknih stilskih karakteristika. Pluvijali, misnice, stole, manipuli, velumi i burse rađeni su od raznovrsne svile: damasta, atlasa, brokata ili ripsa. Dekorativni motivi bogatog sadržaja od cvijeća i lišća, voća, vitica, žita i vinove loze do pejzaža, složeni su u smišljenim složenim kompozicijama i izvedeni raznobojnim svilenim nitima nježnih tonova protkani zlatnim ili srebrnim nitima.⁵²

⁵² <https://bus.hr/hrvatska/kulturna-dobra-opcine-rovinj-rovigno/>, 14.8.2019.

5.2. Nematerijalna kulturna baština

Slika 8. Umijeće izgradnje rovinjske batane

Izvor: <https://www.inforovinj.com/hrv/rovinj/tradicija/batana.asp>, 15.8.2019.

Batana je tradicionalna rovinjska ribarska barka veličine od 5 do 8,5 metara. Specifična je po svome ravnom dnu koje joj omogućava plovidbu i ribolov po plitkim morskim obalama, te je to navodno i razlog zbog kojeg je dobila ime, od glagola battere (udaranje) koje asocira na zvukove batane koja upravo svojim ravnim dnom, zbog kojeg je i specifična, proizvodi lupanjem u valove. Kada je riječ o dimenzijama batane, ne postoje dvije identične jer su bile građene u prizemljima kuća koji su onda veličinom kuća uvjetovali i dimenzije samih baraka.⁵³

⁵³ <https://www.inforovinj.com/hrv/rovinj/tradicija/batana.asp>, 15.8.2019.

Slika 9. Rovinjska bitinada

Izvor: <https://www.rovinj-tourism.com/hr/explore-discover/obicaji-i-tradicija/batane-i-bitinade#>, 15.8.2019.

Tradicija batane neodvojiva je od glazbene tradicije Rovinja koja se zove bitinada – originalni izričaj rovinjske narodne pjesme. Kako se prenosi među generacijama, odnosno kako tradicija kaže, rovinjski ribari satima su boravili na svojim barkama ribareći ili krpajući mreže, te pri tome nisu imali slobodne ruke kako bi svirali instrumente. Umjesto toga postigli su da svojim glasovima proizvedu vrhunske izvedbe poput orkestra, originalan način izvođenja vokalne pratnje solista imitiranjem muzičkih instrumenata. Takav način pjevanja naziva se bitinada. Pjevači ovoga skupa nazivaju se bitinaduri, a skup se uglavnom sastoji od petnaestak ili više članova.⁵⁴

⁵⁴ <https://www.rovinj-tourism.com/hr/explore-discover/obicaji-i-tradicija/batane-i-bitinade#>, 15.8.2019.

5.3. Prirodna baština

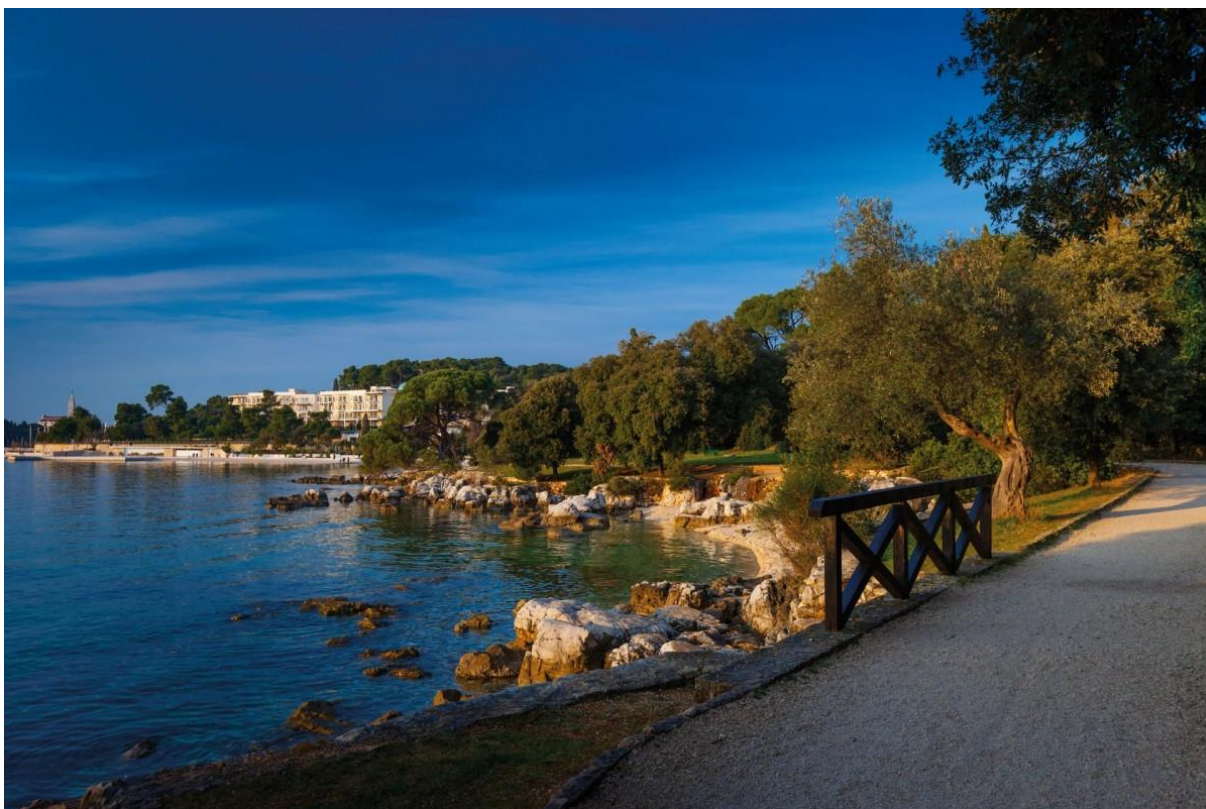
Prema zakonu o zaštiti prirode na području Rovinja zabilježeni su dva posebna rezervata Limski zaljev i močvara Palud, zatim spomenik prirode kamenolom „Fantazija“. U park-šume spadaju Zlatni rt i Škaraba, osim Limskog zaljeva u značajne krajobraze pripadaju još i Rovinjski otoci i priobalno područje. Osim navedenih treba istaknuti i spomenik parkovne arhitekture koji predstavlja drvodred čempresa na groblju u Rovinju. Neki od navedenih tek su u prijedlogu zaštite.⁵⁵

Tablica 3. Zaštićeni i vrijedni prirodni dijelovi grada Rovinja

Kategorija zaštite	Zaštićeni dijelovi prirode	Vrijedni dijelovi prirode predloženi za zaštitu
Posebni rezervati	U moru Limski zaljev, Močvara Palud	Mala i Velika Sestrica
Spomenik prirode	Kamenolom „Fantazija“	Uvala Saline (Valalta)
Park-šuma	Zlatni rt, Škaraba	Porton Biondi, Rt Mucia, Sv. Katarina
Značajni krajobraz	Limski zaljev, rovinjski otoci i priobalno područje	
Spomenik parkovne arhitekture	Drvodred čempresa na groblju u Rovinju	Park unutar bolnice „Dr. M. Horvat

Izvor: Prostorni plan grada Rovinja

⁵⁵ Strategija razvoja Grada Rovinja za razdoblje 2015. – 2020. godine

Slika 10. Park šuma Zlatni rt

Izvor: <https://www.rovinj-tourism.com/hr/explore-discover/priroda/park-suma-zlatni-rt#>, 15.8.2019.

Park šuma Zlatni rt ili Punta corrente, kako glasi talijanski naziv, jedna je od najvećih rovinjskih prirodnih atrakcija i jedan od najpoznatijih park šuma na Mediteranu. Georg Hütterott je krajem XIX. stoljeća kupio četiri otoka rovinjskog arhipelaga te započeo s uređivanjem Zlatnog rta te je time to i početak turizma na ovim područjima. Park šuma Zlatni rt bogat je autohtonim i posađenim vrstama raslinja poput aleje čempresa i pinija, zatim su formirane livade okružene duglazijom i soliternim egzotičnim čempresima i dr. Zlatni rt pogodno je mjesto za razne sportske i rekreativne aktivnosti, a svemu tome pogoduje činjenica da je čitava zona zatvorena za motorna vozila. Da je Zlatni rt jedinstven prepoznato je tako što je 1961. godine proglašen zaštićenom park šumom.⁵⁶

⁵⁶ <https://www.inforovinj.com/hrv/rovinj/znamenje/punta-corrente.asp>, 15.8.2019.

Slika 11. Limski zaljev

Izvor: <https://www.rovinj-tourism.com/hr/explore-discover/priroda/limski-kanal/493>, 15.8.2019.

Na zapadnoj obali Istre nalazi se jedno od najljepših prirodnih bogatstava Istarskog poluotoka – Limski zaljev koji predstavlja i prvorazrednu prirodnu pojavu od velike znanstvene i estetske vrijednosti. Sam zaljev je nešto duži od 10 km, dubine do trideset metara, a sa obje strane uzdižu se prilično strma brda na kojima je biljni je pokrov bogat i raznolik u kojemu žive razne divlje životinje. Limski zaljev ima zanimljivu povijest, još u doba prije Krista na okolnim brežuljcima Iliri su gradili svoje naseobine, Ilirske Gradine, zatim, sa južne strane, na stotinjak metara visine nalazi se Romualdova pećina, u kojoj su se tokom 11.st. i kasnije, održavali crkveni obredi. Po predaji Romualdo je bio svećenik koji je živio životom pustinjaka, a pripisuje mu se i osnivanje obližnjeg benediktinskog samostana Sv. Mihovila. Limskim aljevom nije dozvoljena vožnja motornim plovilima, ribolov i ronjenje s obzirom na to da ima status zaštićenog krajolika.⁵⁷

⁵⁷ <https://www.rovinj-rovigno.hr/kultura-znanost-i-sport/zastita-kulturne-i-prirodne-bastine/zasticena-prirodna-bastina/>, 15.8.2019.

Slika 12. Rovinjski otoci

Izvor: <https://cuc.carnet.hr/2016/rovinj/>, 15.8.2019.

Još davne 1968. godine rovinjski otoci i priobalno područje proglašeni su rezervatom prirodnih predjela radi svojih očuvanih prirodnih ambijenata, ljepote krajolika, bujne vegetacije, plaža, estetskog izgleda i turističkog značaja. Rovinjski arhipelag ima 14 otoka i 6 hridi od kojih su najveći Crveni otok i otok Sv. Katarina, a ostali su otok Figarola, hrid Figarolica, otok Banjol, hrid Muntrav, otok Samer, Magareći otok ili “Otok ljubavi”, (ex Crveni otok) – Sv. Andrija i Maškin, otok Sturag, otok Sv. Ivan na pučini, hrid Sv. Ivana na pučini, hrid Veliki i Mali Piruzi, otok Pulari, hrid Revera, otok Veštar, otok Dvije sestre – Mala i Velika, otok Pisulj i otok Guštinja.⁵⁸

⁵⁸ <https://www.rovinj-rovigno.hr/kultura-znanost-i-sport/zastita-kulturne-i-prirodne-bastine/zasticena-prirodna-bastina/>, 15.8.2019.

6. TURISTIČKA VALORIZACIJA KULTURNE BAŠTINE I PRIMJER ROVINJA

Valorizacija kulturnih resursa potrebna je radi podizanja svijesti o vrijednosti kulture i kulturne baštine nekoga grada ili regije. Bogatstvo materijalne i nematerijalne baštine potrebno je prvo zaštititi, a tek onda valorizirati na adekvatan način. Dok je baštinu potrebno održavati i čuvati, stanovništvo je potrebno educirati o vrijednostima kulturne baštine grada ili regije te razviti osjećaj ponosa na kulturu ambijenta u kojem se živi.

Vjeruje se da je spoj turizma i kulturnog nasljeđa primjer održivog i uspješnog gospodarenja. Turizam velikim dijelom živi od kulturnog nasljeđa jer je zarada turističke industrije golema i samo se nastavlja povećavati. Problem može nastati ako se ta zarada ne iskorištava u svrhe unaprjeđenja i obnove nasljeđa, ono se ne smije uzimati zdravo za gotovo i gledati na nj kao „robu“ za iskorištavanje nego to sve učiniti održivim. Održivi razvoj uključuje četiri glavne sastavnice, a to su prostorna, okolišna, ekonomska i društvena dimenzija održivosti. Nasljeđe bez čovjeka nije moguće sačuvati i održati, što znači da uspjeh revitalizacije ovisi i o ljudima koji će dati životnu dimenziju nasljeđu, a ne samo o zaštiti, vrsnoći i izvedbi projekta.⁵⁹

Kulturno nasljeđe može biti korišteno kao strategijski resurs i time postići kapitalizaciju kulturnog nasljeđa. To se može postići provedbom raznih modela postupanja kulturnim nasljeđem, poput modela zaštite, modela razvoja te, onaj na kojemu će biti najveći fokus, model korištenja. Model zaštite koristi se kako bi se spriječile i prevladale štete tijekom korištenja ili oštećenja dok model razvoja povećava potencijalne vrijednosti baštine, te promiče njezine vrijednosti i suvremeno korištenje. Modeli korištenja mogu biti društveni, obrazovni, znanstveni, tehnološki, kulturni, turistički i dr. te se ono razlikuje prema tipu (materijalno i nematerijalno) i prema cilju (revitalizacija, regeneracija, ponovno korištenje, prilagođeno ponovno korištenje itd.). Od modela održivosti očekuje se da pridonese održivosti kulturnog nasljeđa i zato ne smije biti u suprotnosti s očuvanjem.⁶⁰

Značajnu ulogu u razvoju kulturnog turizma imaju i velike međunarodne organizacije, te je ta uloga vidljiva u gotovo svim tematskim aspektima. Međunarodne organizacije prvo su se počele razvojem kulturnog turizma baviti teorijski, u smislu očuvanja kulturne baštine, te je s vremenom njihov rad utjecao na obrazovanje i interes turista i time su se počeli stvarati konkretni programi namijenjeni upravo kulturnim turistima.

⁵⁹ Šćitaroci O. M., 2017. – Modeli revitalizacije i unaprjeđenja kulturnog nasljeđa, Denona d.o.o. Zagreb, str. 9.

⁶⁰ Ibid., str. 15.

Pomoću tih programa širila se svijest o potrebi očuvanja kulturne baštine ali i promicali su kulturni turizam u novom obliku koji je namijenjen obrazovanju turista koji želi novo iskustvo. Za takav razvoj osobito su važne velike međunarodne organizacije i njihov rad poput UNESCO-a, Europske Unije i Vijeća Europe ali i nevladine organizacije kao što su ICCROM, ICOM i ICOMOS.⁶¹

Na području kulturnog turizma rad UNESCO-a višestruko je važan, za istraživanje same teme, u educiranju kulturno osviještenih građana, posebno turista, u očuvanju kulturne baštine, u provođenju kulturno-turističkih projekata u praksi ali i kao razmjena iskustava u području kulturnog turizma u međunarodnom okružju te kao pomoć u kreiranju kulturno-turističkih politika. Upravo je pomoć zemljama članicama glavna misija UNESCO-a, pomoć u pripremi kulturnih politika koje vode brigu o odnosu turizma i kulturne raznolikosti, turizma i interkulturnog dijaloga te turizma i razvoja. To je način na koji UNESCO pridonosi borbi protiv siromaštva, zaštiti prirodnog i kulturnog okoliša te poštivanju drugih kultura.⁶²

UNESCO provodi razne projekte te na njima surađuje s raznim lokalnim institucijama. Projekti su pokazali kako se uspješno može revitalizirati ili očuvati određeni lokalitet baštine kako bi se predstavio u turizmu, a da se pritom vodi računa o načelima kulturnog turizma, odnosno da se ne ugrožava kvalitetan život kvalitetan život lokalne zajednice ali i kvaliteta turističkog iskustva. Ciljevi tih projekata jesu uspostavljanje veza i poticanje suradnje među lokalnim zajednicama ali i nacionalnih i međunarodnih organizacija i turističkih agencija kako bi se lokalnoj populaciji omogućilo zapošljavanje. Aktivnosti projekta odnose se i na obrazovanje lokalnih turističkih vodiča, proizvodnju visokokvalitetnih obrtničkih proizvoda i dr.⁶³

UNESCO osim što se bavi aktivnostima i projektima koji su povezani na temu kulturnog turizma, on razvija i druge aktivnosti i projekte koji nisu povezani s kulturnim turizmom ali utječu na njega i njegov razvoj i predstavlja načela prema kojima se kulturni turizam gradi i nadopunjuje. Riječ je o Listi svjetske baštine u kojoj su aktivnosti predmet UNESCO-ova Odjela materijalne baštine. On se rukovodi načelima očuvanja kulturne raznolikosti putem aktivnosti koje uključuju očuvanje lokaliteta, koji dokazuju mnogostruke kulturne identitete koji predstavljaju kulturnu baštinu manjina, a važni su za kulturni identitet ili su u neposrednoj opasnosti od propadanja.⁶⁴

⁶¹ Jelinčić D. A., 2008. – Abeceda kulturnog turizma, MEANDARMEDIA Zagreb, str. 77.-79.

⁶² Ibid., str. 79.-80.

⁶³ Ibid., str. 79.-84.

⁶⁴ Ibid., str. 87.

Glavno pitanje je, kako grad Rovinj valorizira kulturnu baštinu, odnosno valorizira li ju kroz održivi turizam? Razni muzeji grada Rovinja organiziraju mnoge manifestacije i događaje koji su povezani s kulturom i tradicijom grada i time privlače veliki broj turista. Kada je riječ o broju dolazaka u Rovinj, tijekom sezone on zadaje veliki problem jer u centru grada nastaju velike gužve, galama i većina ljudi koji se nalaze u gradu su turisti, a ne lokalni ljudi i zbog toga bi moglo doći do toga da se izgubi ta čar koju grad nudi. Ipak, usprkos tome, grad i gradske turističke djelatnosti organiziraju mnoge manifestacije vezane na tu temu kako se ne bi u potpunosti izgubila čar i tradicija grada i iako u nekim dijelovima grada gužve mogu stvarati problem, grad se brine da gužve i turisti ne dovedu do degradacije i uništenja baštine tako što paze na prihvatni kapacitet ljudi koje puštaju u obilazak poput pećine kod Limskog zaljeva, Monkodonje i kamenoloma Fantazije gdje se organiziraju posjeti uz vodstvo vodiča. Osim toga, kada je riječ o prometu, u nekim dijelovima je zabranjen poput u Parka šume Zlatni rt kao i Limski zaljev u kojemu je zabranjena plovidba, ronjenje i ribarenje. Organiziraju se i vožnje batanama, tradicijsko drveno plovilo grada, kojima se ide samo u vožnju i obilazak ali se ne ribari s turistima i time se čuva i podvodni životinjski svijet.

7. EKOMUZEJ BATANE – PRIMJER DOBRE PRAKSE

Kako je već gore spomenuto, batana je tradicionalna rovinjska ribarska barka koja je vrlo bitna za ribarske obitelji. Ribari su ih sami gradili u svojim podrumima zbog čega je veličina batane bila od 4-4.5 metara, no u slučaju da je građena u škveru bile su dužine i do 8.5 metara. Pripada vrsti čamca kao što je venecijanska gondola i zbog toga takva izrada baraka potječe iz talijanske pokrajine Marke koja je naknadno utjecala na izradu venecijanskih batana. Takva se praksa postepeno širila po talijanskim pa tako istarskim i dalmatinskim priobalnim gradovima. Iako je najskromnija ribarska brodica ipak kalafatima (naziv za osobe koje grade batanu) treba mjesec dana da ih izgrade.

Projekt Ekomuzej Batana iz Rovinja upisan je u UNESCO-ov Registar najboljih praksi očuvanja nematerijalne kulturne baštine svijeta kao prvi hrvatski projekt u spomenutom Registru. Muzej je počeo djelovati 2004. godine na inicijativu ribara koji su gradili batane kako bi očuvali kulturu Rovinja, te temeljem na poštivanju tradicije, uvažavanju suvremenih društvenih potreba te sinergiji čovjeka i okoliša. Ekomuzej Batana sadrži:

1. Kuća o Batani, lokalnog naziva muòstra, koja predstavlja središnji interpretacijski i dokumentacijski centar
2. Mali škver, lokalnog naziva pećcio squèro, postavljen na gradskoj rivi, gdje se ljeti grade batane kombinirajući na najbolji način javnu prezentaciju i održivost gradnje batana kao načina života
3. Spacio Matika integrirana je u Ekomuzej 2006. godine kao jedna od posljednjih rovinjskih kantina gdje se lokalna zajednica zajedno s gostima okuplja i njeguje lokalnu gastronomiju, rovinjski istro-romanski dijalekt i lokalni glazbeni izričaj.

Kako bi se očuvala tradicija organiziraju se brojne aktivnosti koje doprinose očuvanju obalne nematerijalne i materijalne kulture. Aktivnosti su vezane uz edukaciju i financijsku podršku kalafatima i vlasnicima tradicijskih brodica, dječje radionice i izlete batanom. U ljetnim mjesecima improvizira se mali škver (brodogradilište) gdje se grade batane kako bi što bolje prezentirali način i održivost izgradnje. Batane koje se izgrade poklanjaju se rovinjskim obiteljima koji još uvijek čuvaju i njeguju tradiciju batane. Za očuvanje i upoznavanje ove tradicije također se organiziraju ture na batanama, goste koji posjete Rovinj vode na veslanje kako bi vidjeli i osjetili čar vožnje batanom. Uz batanu je priključena i poljoprivreda, odnosno

otvoren je spacio, riječ je o večerama na koje idu ribari i poljoprivrednici sa svojim batanama. Na večerama se jede riba koja se ulovi s batanama, te se kuša ostala rovinjska gastronomija, koriste jezik i dijalekt ali i svira narodna glazba. Spacio se održava nekoliko puta tjedno, ovisi o potražnji. U ljetnim mjesecima također se održava i regata glavnog jedra, događaj na kojemu se okupe sve brodice slične batanama s istom tipologijom jedra koje turisti mogu razgledati. Osim toga, za upoznavanje s tradicijom batane se animiraju, prave se mnoge radionice s djecom u vrtiću i školama, te se izrađuju makete.

Slika 13. Izgradnja rovinjske batane

Izvor: autorica rada sama izradila fotografiju

Na pitanje zašto je Ekomuzej Batane primjer dobre prakse, Ornella Godena, djelatnica muzeja i članica udruge Kuća o batani, rekla je: „Nekada je manje više, važno je da je nešto autentično, drugačije, da se ne može svugdje pronaći, jednostavne stvari su bitne. Nema luksuza koji ovo može nadmašiti, a to potvrđuje i činjenica da bogati jahtaši u luksuznim jahtama dolaze samo kako bi se provozali u batani i istražili njezinu čar.“

7.1. Istraživanje o projektima Ekomuzeja Batana

Za izradu ovoga rada provedeno je istraživanje o projektima Ekomuzeja Batane, odnosno koji se projekti planiraju ostvariti i provoditi u skoroj budućnosti te koji im je cilj i što će sadržavati. Kako bi se ovo istraživanje odradilo potrebno je bilo otići u Ekomuzej Batane i Turističku zajednicu grada Rovinja, no već u Muzeju su preporučili i dali kontakt osobe koja radi na tim novim projektima i sadržajima te nam može dati više i detaljnije informacije vezano na ovu temu.

U razgovoru s Tanjom Ranić Rovis saznalo se da se planiraju novi projekti ali i sadržaji kako bi unaprijedili i promovirali Muzej, tradiciju i kulturu Grada koju on izlaže. Spomenula je i projekte koji nisu u procesu izrade nego su ili održani ili se trenutno održavaju i su vrlo važni za kulturnu baštinu grada, poput projekta Mala barka 2. Što se tiče novih projekata i sadržaja bitna su dva projekta s Europskom unijom – Culturecovery i Arca Adriatica. Isto tako spomenula je preuređenje muzeja, postaviti će novi stalni postav jer treba malo promjene i modernizacije u muzeju, no to se sve što je mogla spomenuti jer su u pitanju povjerljive informacije i još nisu spremne za javnost.

Što se tiče projekta Mala barka 2, to je projekt koji je odobren u rujnu 2016. godine s punim nazivom Mala barka 2 – Očuvanje pomorske baštine Sjevernog Jadrana. Sufinancira se sredstvima EU fonda. Riječ je o prekograničnom projektu kojemu je cilj očuvanje pomorske baštine Sjevernog Jadrana. Uvijek se nadaju suradnjama i partnerima, a partneri ovoga projekta su: Primorsko-goranska županija, TZ Kvarnera, Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka, Udruga i Ekomuzej "Kuća o batani", Općina Izola, TZ Izola, Općina Piran i Pomorski muzej "Sergej Mašera" Piran.

Planiraju se i projekti Culturecovery i Arca Adriatica. Ono što im je zajedničko jest to da su oba projekta EU projekti. Cilj projekta Culturecovery jest razvoj novih pristupa za inovativno očuvanje, obnovu i promociju nematerijalne kulturne baštine. U njemu bi Hrvatska, Italija, Austrija, Mađarska, Poljska i Slovenija partnerski ujedinjuju snage kako bi obnovili i očuvali nematerijalnu kulturnu baštinu. Projekt spaja različite narode i kulture, valorizira njihove posebnosti i nematerijalnu baštinu, rukotvorine i autohtone proizvode, karakteristične za svaku zemlju. Culturecovery ima tri faze realizacije, a to su:

1. Analiza i definiranje zajedničke transnacionalne strategije za očuvanje i obnovu nematerijalne kulturne baštine kroz ekomuzeje,
2. Jačanje kapaciteta i inovativni upravljački modeli očuvanja, obnove i promocije nematerijalne kulturne baštine,

3. Akcijski planovi za očuvanje i promociju nematerijalne kulturne baštine.

Drugi EU projekt naziva se Arca Adriatica, što je skraćeno od Zaštita, promocija i turistička valorizacija jadranske pomorske baštine. Projekt Arca Adriatica predstavlja svojevrsni nastavak uspješno realiziranih EU projekata Mala barka i Mala barka 2. Glavni cilj projekta je razvoj zajedničkog turističkog proizvoda baziranog na načelima društvene i ekološke održivosti kojim se ujedno valorizira, čuva, štiti i promiče bogata pomorska baština pograničnog područja. Projektni partneri su: Primorsko-goranska županija (HR), Općina Malinska – Dubašnica (HR), Turistička zajednica Kvarnera (HR), Ekomuzej „Kuća o batani - Casa di Batana“ (HR), Općina Cervia (IT), Općina Cesenatico (IT), Mediteranski poljoprivredni institut Bari (IT) 3, Općina San Benedetto del Tronto (IT), Sveučilište 'Ca Foscari' Venecija (IT), Općina Tkon (HR). Projekt će na području uključenih partnera maksimalno zaštititi postojeću materijalnu i nematerijalnu pomorsku baštinu te će ju kroz niz mjera sustavno iskoristiti kako bi se razvio i zaživio zajednički turistički proizvod. Kao ključni rezultat provedbe projekta očekuje se veća vidljivost uključenih destinacija, povećanje dostupnosti pomorske baštine svim skupinama društva, povećanje broja posjetitelja u pograničnom području, povećanje broja trajno zaštićenih artefakata pomorske nematerijalne i materijalne baštine, povećanje turističke infrastrukture temeljene na pomorskoj baštini i dr.

Ekomuzej Batana trudi se surađivati ne samo s drugim turističkim djelatnostima grada nego i s drugim gradovima, općinama pa čak i državama. Zajednički sudjeluju u raznim projektima kako bi valorizirali ali i zaštitili i sačuvali kulturnu baštinu gradova. Tim projektima i zajedničkim sudjelovanjem s drugim partnerima postiže se spajanje različitih naroda i kultura i smatra se da prekogranična suradnja multiplicira efekt jer zajednički razvoj garantira veću kvalitetu, uspješnost i razmjenu turista. Integralni prekogranični kulturno-turistički proizvodi povezat će sadržaje te povećati ekonomsku, društvenu i kulturnu prekograničnu razmjenu. Ovim projektima promovira se kulturna baština ali i štiti i čuva te je to jedan od načina na koji se kulturna baština valorizira kroz održivi turizam.

8. ZAKLJUČAK

Rovinj je grad koji obiluje kulturnom baštinom i povijesti, a kulturna baština svakog grada predstavlja bogatstvo u pogledu povijesne i kulturne ostavštine. Valorizacija kulturnih resursa potrebna je radi podizanja svijesti o vrijednosti kulture i kulturne baštine nekoga grada ili regije. No ipak, da bi grad predstavljao bogatstvo povijesne i kulturne baštine potrebno ga je zaštititi i čuvati, a tek onda valorizirati na adekvatan i siguran način.

Kako je već rečeno, Rovinj ima mnogu materijalnu i nematerijalnu kulturnu baštinu koje se međusobno povezuju ali i prirodnu baštinu za prikazati koje mogu pružiti novi osjećaj i pogled na svijet i prirodu. Mnoga od te baštine je zaštićena i upisana na UNESCO-vu listu jer su u njoj viđene mnoge posebnosti koje je potrebno zaštititi.

Kroz rad su na ovu temu predstavljeni najvažniji segmenti i vrste turizma, poput kulturnog i održivog koji su glavna tema ovoga rada ali i valorizacija koja je bitna radi podizanja svijesti o vrijednosti kulture i kulturne baštine nekoga grada ili regije ako se to odrađuje na pravilan način. Prikazana je i prirodna i kulturna baština Rovinja s kojom se mogu itekako pohvaliti te je obrađen Ekomuzej Batane kao primjer dobre prakse.

Cilj ovoga rada bio je istražiti iskorištava li grad Rovinj svoju kulturnu baštinu i kulturna dobra na pravilan i adekvatan način, da pri tome ne dolazi do uništenja kulturne baštine. Problem s kojim se grad suočava tijekom sezone sigurno je veliki broj turista, prenapučenost, galama i veliki broj stranaca gdje se teško mogu vidjeti građani Rovinja. Rovinj svoju baštinu iskorištava na razne načine, organiziraju se mnoge manifestacije i događaji pomoću kojih se, ne samo turisti nego i građani ovoga grada mogu educirati i naučiti nešto o svojoj kulturi i tradiciji a da se pri tome i zabave. Najbolji primjer tome može biti Ekomuzej Batana koji educira lokalno stanovništvo i posjetitelje o rovinjskoj kulturi i tradiciji na razne načine poput organiziranja plovidbe batanama, održavanja večera njihove tradicionalne hrane, za one mlađe se održavaju radionice i izrađivanje maketa i mnoge druge stvari te ni ne čudi što se Muzej može nazvati primjerom dobre prakse. Osim toga grad i njegove turističke djelatnosti djeluju i povezuju se s EU programima koji također brinu i zalažu se za brigu i zaštitu kulturne baštine. Iako prenapučenost tijekom ljetnih mjeseci u nekim dijelovima grada stvaraju problem, Grad se trudi da barem oni zaštićeni dijelovi budu sigurni i održavani te se valoriziraju na pravilan način. Nakon provedenog istraživanja o daljnjim projektima i sadržajima muzeja o kojima se

više saznalo od njegove djelatnice Tanje Ranić Rovis može se zaključiti da su projekti na kojima će raditi povezani uglavnom uz zaštitu i očuvanje kulturne baštine. Kroz projekte pokušavaju privući turiste tako da surađuju i s drugim gradovima, općinama ili pak državama i smatra se da zajednički razvoj garantira veću kvalitetu, uspješnost i razmjenu turista.

LITERATURA

a) Knjige

1. Aas, Ch., Ladkin, A., Fletcher, J. - Stakeholder collaboration and heritage management. Annals of Tourism Research. 2005.
2. Antolović J. – Očuvajmo kulturnu baštinu, Hadrian d.o.o., 2008. Zagreb
3. Dujmović M. – Kultura turizma, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 2014., Pula
4. Geić S. - Menadžment selektivnih oblika turizma, Spalatensis 2011. Split
5. Jelinčić A. D. – Abeceda kulturnog turizma, MEANDARMEDIA 2008., Zagreb
6. Koncul N. - Položaj turizma u globalnim i europskim integracijskim procesima, Naše more 2004.
7. Marasović T., - Kulturna baština, Veleučilište u Splitu, 2001. Split
8. Pirjevec B., Oliver K. – Počela turizma, Mikrorad d.o.o. 2002. Zagreb
9. Rabić B. – Selektivni oblici turizma, Visoka turistička škola Beograd 2013., Beograd
10. Richards G. – Cultural tourism in Europe, ATLAS 2005.
11. Vukonić B., Keča K. – Turizam i razvoj, mikrorad d.o.o. 2001., Zagreb

b) Internet izvori

1. Bjelavac, J. i I. Silajdžić, Održivi turizam sa aspekta održivog razvoja, dostupno na: <http://slidegur.com/doc/1339389/odr%C5%BEivi-turizam-je>
2. Grad Rovinj, dostupno na: <http://www.rovinj-rovigno.hr/kultura-znanost-i-sport/zastita-kulturne-i-prirodne-bastine/zasticena-kulturna-bastina/>
3. Smolčić Jurdana, D. i Milohnić, I. Održivi razvoj i turizam, 2. dio. Fakultet prirodoslovnomatemičkih i odgojnih znanosti Sveučilišta u Mostaru 2012, dostupno na: http://www.fpmoz.ba/new/pdf/Odrzivi_razvoj_i_turizam_2012_-_2.dio.pdf
4. PPUG – prostorni plan uređenja Grad Rovinj – Rovigno, <http://www.rovinj-rovigno.hr/prostorno-uredenje-gradnja-i-okolis/dokumenti-prostornog-uredenja/planovi-na-snazi/italiano-ppug-prostorni-plan-uredenja/>

c) članci u časopisima i zbornicima radova

1. Vrtiprah V., Kulturni resursi kao činitelj turističke ponude u 21.st., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/16373>
2. Grad Rovinj – Rovigno, 2015: Strategija razvoja Grada Rovinja – Rovigno za razdoblje 2015.-2020. godine, Logička matrica d.o.o., Sesvete

3. Šćitaroci O. M. – Modeli revitalizacije i unapređenja kulturnog nasljeđa, Denona d.o.o. Zagreb, dostupno na: file:///C:/Users/Vanesa/Downloads/909268.HERU_zbornik_2017.pdf
4. Maroević I. – Koncept održivog razvoja u zaštiti kulturne baštine, Filozofski fakultet, 2002. Zagreb, dostupno na: file:///C:/Users/Vanesa/Downloads/Maroevic_4_2001.pdf

POPIS ILUSTRACIJA

Slika 1. Karakteristike održivog i neodrživog razvoja

Slika 2. Instrumenti za implementaciju održivog razvoja turizma

Slika 3. Zavičajni muzej Rovinj

Slika 4. Starogradska jezgra Rovinja

Slika 5. Crkva Sv. Eufemije

Slika 6. Liturgijsko ruho iz crkve sv. Jurja i sv. Eufemije

Slika 7. Umijeće izgradnje rovinjske batane

Slika 8. Rovinjska bitinada

Slika 9. Park šuma Zlatni rt

Slika 10. Linski zaljev

Slika 11. Rovinjski otoci

Slika 12. Izgradnja rovinjske batane

Tablica 1. Obilježja turističkih potrošača nekada i danas

Tablica 2. Pokretna i nepokretna kulturna baština grada Rovinja

Tablica 3. Zaštićeni i vrijedni prirodni dijelovi grada Rovinja

SAŽETAK

Tema rada je Valorizacija kulturne baštine Rovinja kroz održivi turizam, a cilj rada je predstaviti mogućnosti valorizacije kulturne baštine Rovinja kroz održivi turizam. U ovome radu definira se pojam kulture i kulturne baštine s obzirom na to da je veliki dio rada o kulturnoj baštini i kulturi grada Rovinja. Kako bi kulturna baština nekoga grada ili područja ostala bogata i sačuvana bitno je razvijati održivi razvoj, stoga su u poglavlju pod nazivom Održivi razvoj kulturne baštine istaknuti pozitivni i negativni utjecaji turizma na kulturnu baštinu grada te su iznijete metode održivog razvoja koje se mogu provesti kako bi se zaštitila i očuvala kulturna baština.

U nastavku su ilustracijama i opisima prikazane kulturna i prirodna baština grada Rovinja te je pojašnjeno kako Grad valorizira kulturnu baštinu kroz održivi turizam. Može se reći da grad koristi svoje attribute i baštinu kako bi educirali i zabavili turiste ali i svoje građane. Problem grada je što dolazi veliki broj posjetioaca i tu dolazi do prenapučenosti i buke što može umanjiti privlačnost grada no ipak se trude održavati manifestacije i događaje koji pridonose toj privlačnosti, te sudjeluju u razni EU programima koji se također zalažu za održavanje i zaštitu kulturne baštine. Najbolji primjer za to je Ekomuzej Batane, često sudjeluju u EU programima, surađuju s njima te priređuju događaje uz koje se ljudi mogu upoznati s rovinjskom kulturom i tradicijom. Rovinj se najviše zalaže za zaštitu tradicije ali i prirodne baštine koja je pod zaštitom tako što su uveli određena pravila i zakone kako bi očuvali tu baštinu. Da se želi postići održivost kulturne baštine može se vidjeti i iz projekata na kojima muzej radi. Na tim projektima sudjeluju s raznim partnerima, a cilj im je da zaštite i očuvaju kulturnu baštinu grada.

Ključne riječi: kultura, kulturna baština, valorizacija, održivi turizam

SUMMARY

The theme of the paper is Valorisation of Rovinj's cultural heritage through sustainable tourism, and the aim of this paper is to present the possibilities of valorisation of Rovinj's cultural heritage through sustainable tourism. This paper defines the notion of culture and cultural heritage as it is a large part of the work on the cultural heritage and culture of the city of Rovinj. In order to keep the cultural heritage of a city or area rich and preserved, it is essential to develop sustainable development, therefore, in the chapter entitled Sustainable development of cultural heritage, the positive and negative impacts of tourism on the cultural heritage of the city are outlined and sustainable development methods outlined the cultural heritage was protected and preserved.

The illustrations and descriptions below show the cultural and natural heritage of Rovinj and explain how the City valorizes cultural heritage through sustainable tourism. It can be said that the city uses its attributes and heritage to educate and entertain tourists as well as its citizens. The problem of the city is that a large number of visitors come and there is overcrowding and noise, which can extinguish the charm of the city, but they still try to maintain events and events that contribute to this charm, and participate in various EU programs that are also committed to maintaining and protecting cultural heritage. The best example of this is the Batana Ecomuseum, often participating in EU programs, collaborating with them and organizing events where people can get acquainted with Rovinj's culture and tradition. Rovinj is most committed to protecting the tradition but also the natural heritage that is protected by introducing certain rules and laws to preserve that heritage. The desire to achieve the sustainability of cultural heritage can also be seen from the projects the museum is working on. They work with various partners on these projects, and their goal is to protect and preserve the cultural heritage of the city.

Key words: culture, cultural heritage, valorisation, sustainable tourism